

УДК 378(438):796.011.1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ

Кошура А.В., Бражанюк А.О.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

В статті на основі структурно-системного підходу розглянуто зміст вихідних дефініцій понятійно-категоріального апарату системи фізичного виховання у вищій освіті Польщі. З'ясовано та розкрито сутність змістоутворюючих ознак дефініцій понять: фізична культура, цінності фізичної культури, форми фізичної культури, критерії фізичної культури, фізичне виховання, фізична освіта та навчання, фізична рекреація, фізична реабілітація, спорт, принципи фізичного виховання, методи фізичного виховання, засоби фізичного виховання, форми фізичного виховання, фізичний розвиток, здоров'я, фізичні якості, фізична та рухова підготовленість. Встановлено, що змістове наповнення категоріального апарату системи фізичного виховання Польщі характеризується глибокою науково-методологічною розробленістю та відображає структурно-функціональні, соціальні, історичні, гуманістичні, педагогічні аспекти цільової спрямованості функціонування системи в цілому. Зроблено висновок, що удосконалення теоретико-методологічної бази системи фізичного виховання Польщі відбувається в світлі євроінтеграційних процесів, адже зближення наукових та культурних традицій в єдиному освітньому європейському просторі обумовлює необхідність перегляду вихідних засад та мети функціонування системи вищої освіти Польщі в цілому, а зокрема фізичного виховання.

Ключові слова: фізична культура, виховання, категорія, дефініція.

Постановка проблеми. Система фізичного виховання у вищій освіті Польщі характеризується достатнього ґрунтовно розробленими організаційними та нормативно-правовими засадами, і поряд з тим, в ефективному її функціонуванні надзвичайно важливе значення відіграють науково-теоретичні основи. Вони виступають невід'ємною складовою та вихідним базисом для визначення шляхів та напрямів розвитку системи фізичного виховання в вищих навчальних закладах, утворюють науково-теоретичне підґрунтя для практичної реалізації завдань та досягнення системою мети свого функціонування. Не буде перебільшенням визнання провідної ролі в ефективному функціонуванні системи рівня розробленості та наукової обґрунтованості науково-понятійного

апарату системи фізичного виховання. В даному контексті надзвичайно важливим є правильне розуміння вихідних категорій теорії і методики фізичного виховання, фізичної культури польської системи фізичного виховання студентської молоді, адже тільки через усвідомлення особливостей їх змістоутворюючих ознак можливо адекватно екстраполювати найважливіші напрацювання, практичний досвід організації процесу фізичного виховання студентської молоді Польщі в практичну наукову та освітню діяльність вищих навчальних закладів України щодо формування гармонійно та всебічно розвинутої особистості, культури здоров'я студентів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фізичне виховання в системі вищої освіти Польщі

в за останні 30 років кардинально змінила вектор свого розвитку від нормативно-регламентованої до особистісно-орієнтованої основи навчання процесі фізичного виховання. Цьому сприяло нова нормативно-правова база діяльності вищих навчальних закладів і нові пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Польщі. Вищі навчальні заклади спрямовують свою діяльність на особистісно-зорієнтовану основу навчання в процесі фізичного виховання, коли студент має можливість особисто вибирати форми і види занять фізичними вправами, реалізувати свої прагнення з фізичного розвитку і вдосконалення. Польські науковці працюють над удосконаленням теоретико-методологічної бази системи фізичного виховання відповідно до стандартів Європейської системи вищої освіти. Головним пріоритетом являється використання гуманістичного підходу до процесу навчання, зорієнтованість дидактико-виховної системи освіти Польщі на окрему особистість.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на сформульований предмет нашої статті вимагає дослідження сутності змістових основ вихідних дефініцій науково-категоріального апарату теорії і методики фізичної культури, фізичного виховання Польщі в контексті можливості якісної екстраполяції передового наукового досвіду в практику фізичного виховання студентів у вищих навчальних закладах України.

Формулювання цілей статті. Метою нашої роботи є з'ясування сутності вихідних дефініцій науково-категоріального апарату теорії і методики фізичної культури, виховання Польщі.

Виклад основного матеріалу дослідження з новим обґрунтуванням одержаних результатів. Зміст поняття «фізична культура» розглядається польськими науковцями через призму еволюційного, аксіологічного, діяльнісного, гуманістичного, системного, структурного, особистісного, праксеологічного підходів [9]. На думку W. Rekowski [13] одним із провідних підходів до визначення змісту досліджуваного поняття є власне середовище його функціонування, що обумовлює його розуміння принаймні в трьох площинах: по-перше, як наукової категорії, по-друге, як терміну вживаного в повсякденній практиці і побутового рівня знання, і по-третє, як назви застосованої для визначення інституцій та організацій суспільних та державних систем управління. Так, M. Demel зазначає [2], що фізична культура це всі цінності, які пов'язані з фізичним станом і фізичним функціонуванням людини, як у особистісних, суб'єктивних відчуттях, так і в суспільно-об'єктивному вимірі. На думку науковця, це визначення в цілому повно характеризує процес розвитку організму, вдосконалення фізичних якостей і тілесної краси людини, покращення її здоров'я і підвищення імунітету, з одного боку, а з другого, ці процеси носять динамічний характер, впливають на розвиток і формують погляди і взаємовідношення людей, є часткою загального світогляду та звичаїв. В даному контексті слід відзначити, що більшість науковців [1; 8; 12] до цінностей фізичної культури відносять стан здоров'я, гармонійний фізичний розвиток, високу фізичну працездатність, сформовану особистісну відповідальність за здоровий спосіб життя, гідність і красу. На їх думку, це є

цінності життєві, культурні, етичні, естетичні та інтелектуальні, і вони визначають пріоритетні цілі виховання студентської молоді. H. Grabowski відмічає, що цінності фізичної культури можуть виступати і критеріями сформованості фізичної культури індивіда, які одночасно виступають в якості цільових компонентів в процесі визначення мети і завдань фізичного виховання, що обумовлює необхідність раціонального застосування засобів, методів, форм фізичної культури [4]. Критерії фізичної культури це усвідомлення життєвих потреб в сфері фізичної культури, можливостей свого тіла в руховій активності, і які спрямовані на збереження і збільшення функціональних резервів, є вагомими ознаками суб'єктивного відношення до власного стану здоров'я, фізичного розвитку тощо. Реалізація завдань фізичного виховання щодо формування фізичної культури студентської молоді реалізується через низку форм навчання фізичної культури, до яких відносять: спорт, рекреацію, реабілітацію, туризм і фізичне виховання [1].

Як зазначає H. Grabowski [4] спорт, як соціальне явище можна розуміти в трьох аспектах: по-перше, як видовище; по-друге, як засіб реалізації поза спортивних цілей (інструментальний спорт, розуміється як засіб реалізації оздоровчих, виховних, рекреаційних завдань); по-третє, як цінність сама для себе (спорт автентичний, розуміється як діяльність спрямована на досягнення рекордних результатів, перемога в змагальній боротьбі за допомогою анатомо-фізіологічних можливостей організму тощо). Виходячи із вище наведеного автор тлумачить поняття «спорт» з феноменологічної, психоаналітичної, антропологічно-культурної, семіотичної, структурно-функціональної, аксіологічної позицій. Таким чином, на думку H. Grabowski [4] сучасне розуміння парадигми спорту полягає в тому, що це форма навчання у фізичній культурі особистостей з відповідними соматичними та моторними задатками де переважають агоністичні та перфекціоністські прагнення, метою яких є задоволення потреби самореалізації в досягненні максимально можливих результатів в сфері фізичної та рухової підготовки.

Дослідженню змісту поняття «реабілітація», її значення, як однієї із форм фізичної культури присвячено низку праць польських науковців [6].

Рухова підготовленість віддзеркалює актуальні можливості індивіда в частині володіння своїм руховим апаратом, які обумовлені наявним фондом сформованих рухових навичок та умінь [11]. Фізична підготовленість розуміється як характеристика готовності організму індивіда до успішного виконання рухових задач за рахунок розвинутих сили м'язів, швидкості рухів, високої працездатності, толерантності організму до фізичних навантажень та загальним станом здоров'я [4].

Організація процесу фізичного виховання та навчання обумовлює необхідність діагностики та формування дидактично-виховних умов, які мають забезпечити ефективне досягнення цілей навчання та виховання, полягає в раціональному доборі засобів, ефективне застосування яких, в свою чергу, залежить від врахування факторів (фізичних і соціальних), які впливають на організм і індивідуальність людини. Як зазначає Z. Gilewicz

[3] саме умови, фактори, засоби утворюють сукупність чинників які забезпечують ефективність процесу фізичного виховання та навчання, є вихідними засадами або принципами його організації та реалізації. Вихідними принципами (засадами) процесу фізичного виховання та навчання науковці вважають принципи систематичності та індивідуалізації, доступності, наочності, свідомості та тривалості ефектів навчання.

В науковій літературі Польщі [7] під засобами фізичного виховання розуміють будь-які явища, предмети, способи які допомагають, або навпаки пріоритетне забезпечують можливість використання факторів, які впливають на фізичне вдосконалення особистості.

Як свідчить аналіз літературних джерел [5] форми фізичного виховання розподіляють на форми організації занять та форми організації діяльності учнів та студентів в процесі занять. Іншою так званою «малою» групою форм, є форми організації діяльності студентів під час виконання вправ і які поділяють на: фронтальну, групову, групову з додатковими завданнями, індивідуальну, колового тренування, поточну (подолання перешкод) [1].

Категорія «здоров'я» є визначальною в системі фізичного виховання Польщі в цілопокладайчому системно-структурному аспекті. В науковому обігу широко вживана дефініція поняття «здоров'я», яка визначена всесвітньою організацією охорони здоров'я, де здоров'я, це не тільки відсутність хвороби або неповносправності, але стан гарного самопочуття фізичного, психологічного, соціального [1]. Невід'ємною інструментальною складовою вирішення оздоровчих завдань системи фізичного

виховання Польщі виступає виховання фізичних якостей особистості. Узагальненим поняттям, що відображає рухову сферу індивіда, в польській науковій думці є категорії «моторна сфера» та «моторика людини». В широкому розумінні моторна сфера це сукупність поведінкової діяльності, можливостей та рухових потреб людини [4]. Можливості і стан розвитку моторної сфери особистості обумовлений кондиційними, координаційними та структурними морфо-функціональними особливостями індивіда. Висновки. Змістове наповнення категоріального апарату системи фізичного виховання Польщі характеризується глибокою науково-методологічною розробленістю та відображає структурно-функціональні, соціальні, історичні, гуманістичні, педагогічні аспекти цільової спрямованості функціонування системи в цілому.

Глибока зорієнтованість дидактико-виховної системи Польщі на окрему особистість, пріоритетне використання гуманістичного підходу, необхідність врахування і створення усіх необхідних передумов для успішного навчання та виховання вимагає від польського наукового товариства створення сучасного науково-методологічного базису, який би в повній мірі забезпечив би можливість пошуку та розробку нових форм, методів, інноваційних технологій щодо формування належного рівня здоров'я, здатності до перманентного фізичного удосконалення молоді.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на дослідження змісту та особливостей організації процесу фізичного виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах Польщі.

Список літератури:

1. Bielski J. (2005): *Metodyka wychowania fizycznego i zdrowotnego: podrecznik*. Krakow: Oficyna Wydawnicza «Impuls», s. 362.
2. Demel M. (1973): *Szkice krytyczne o kulturze fizycznej*, Warszawa. SiT, s. 38.
3. Gilewicz Z. (1999): *Teoria wychowania fizycznego*, wyd. cyt., ss. 60-123.
4. Grabowski H. (1992): *Przygotowanie kadr kultury fizycznej*, «Dydaktyka szkoły wyższej», Nr. 2, ss. 23-35.
5. Grabowski H. (1999): *Teoria fizycznej edukacji*, Warszawa. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spolka Akcyjna, s. 146.
6. Guszowska M. (2005): *Aktywnosc ruchowa a przebieg transakcji stresowej u mlodziezy*. Warszawa. AWF, s. 157.
7. Kozlowski S. (1987): *Znaczenie aktywnosci ruchowej w rozwoju fizycznym czlowieka (W:) Czynniki rozwoju czlowieka*, PWN, Warszawa, ss. 239-290.
8. Krysztof W. Jankowski, Michał Lenartowicz (2011): *Wymiary kultury fizycznej*, «Kultura Fizyczna» Nr. 5, ss. 1-6.
9. Małgorzata Bronikowska (2008): *Kultura fizyczna – poziom ewolucji oglynej czy szczegylowej?*, «Wychowanie Fizyczne i Sport», Nr. 52(2), ss. 103-109.
10. Mialkowska J. (1997): *Sklad ciała studentow w zaleznosci od ich aktywnosci fizycznej*. *Zmienosc biologiczna czlowieka*, Nr. 4, ss. 83-88.
11. Osińskiego W. (1991): *Zagadnienia motoryczności czlowieka*, AWF, Poznań, s. 134.
12. Piątkowska M. (2006): *Rozumienie pojęcia kultura fizyczna na świecie*, «Kultura Fizyczna», Nr. 9-12, s. 84.
13. Rekowski W. (1990): *Kultura fizyczna a nauka, system organizacyjny i wiedza potoczna*. «Kultura Fizyczna», Nr. 9-12, s. 3.

Кошура А.В., Бражанюк А.О.

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ПОЛЬШИ

Аннотация

В статье на основе структурно-системного подхода рассмотрено содержание основополагающих дефиниций понятийно-категориального аппарата системы физического воспитания Польши. Определена и раскрыта сущность содержательно образующих дефиниций понятий: физическая культура, ценности физической культуры, формы физической культуры, критерии физической культуры, физическое воспитание, физическое образование и обучение, физическая рекреация, физическая реабилитация, спорт, принципы физического воспитания, методы физического воспитания, средства физического воспитания, формы физического воспитания, физическое развитие, здоровье, физические качества, физическая и двигательная подготовленность. Установлено, что содержательное наполнение категориального аппарата системы физического воспитания Польши характеризуется глубокой научно-методической разработанностью и отображает структурно-функциональные, социальные, исторические, гуманистические, педагогические аспекты целевой направленности функционирования системы в целом. Сделан вывод, что совершенствование теоретико-методологической базы системы физического воспитания Польши происходит в свете евроинтеграционных процессов, поскольку сближение научных и культурных традиций в едином образовательном европейском пространстве обуславливает необходимость пересмотра базовых основ и целей функционирования системы высшего образования Польши в целом и физического воспитания в отдельности.

Ключевые слова: физическая культура, воспитание, категория, дефиниция.

Koshura A.V., Brazhanyuk A.O.

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

CONCEPTUAL BASES OF DEVELOPMENT PHYSICAL EDUCATION IN HIGHER EDUCATION OF POLAND

Summary

In article on the basis of the structurally-system approach the maintenance of basic definitions conceptually and category the device of system of physical training of Poland is considered. The essence of substantially forming definitions of concepts is defined and opened: physical training, values of physical training, the physical training form, criteria of physical training, physical training, physical formation and training, a physical recreation, physical rehabilitation, sports, physical training principles, methods of physical training, means of physical training, the physical training form, physical development, health, physical qualities, physical and motorial readiness. It is positioned that substantial filling категориального the device of system of physical training of Poland is characterized by a penetrating scientifically-methodical readiness and displays structurally functional, social, historical, humanistic, pedagogical aspects of a target orientation of functioning of system as a whole. The conclusion is drawn that perfection of theoretic-methodological base of system of physical training of Poland descends in the light of euro integration processes as rapprochement of scientific and cultural traditions in uniform educational European space causes necessity of revision of basic bases and the purposes of functioning of system of higher education of Poland as a whole and physical training separately.

Keywords: physical training, education, a category, a definition.